

27 Μαρτίου, 1993

[ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Δ/στές]

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΖΑΧΑΡΙΟΥ,

Εφεσείων,

v.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΗΣ Δ. ΖΑΧΑΡΙΟΥ,

Εφεσίβλητης.

(Εφεση Αρ. 12)

Λόγοι διαζυγίου — Ισχυρός κλονισμός της έγγαμης σχέσης σύμφωνα με το άρθρο 111.2B (ζ) του Συντάγματος — Τι πρέπει να αποδειχθεί για την τεκμηρίωσή του.

5 Λόγοι διαζυγίου — Ισχυρός κλονισμός — Λόγοι που αφορούν τόσο την εναγόμενη όσο και αμφοτέρους τους συζύγους — Σε τέτοια περίπτωση το Δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει, σαν πραγματικό γεγονός, ποια ήταν η ουσιαστική αιτία του κλονισμού του γάμου.

10 Λόγοι διαζυγίου — Ισχυρός κλονισμός — Βαριές ύβρεις ή κατηγορίες προσβλητικές της προσωπικότητας της τιμής ή αξιοπρέπειάς του ή της συζύγου, ή αποκαλυπτικές έλλειψης προσήκοντος σεβασμού, μπορεί, συνεκτιμούμενες μέσα στο πλέγμα του συνόλου των έγγαμων σχέσεων, να θεωρηθούν ως γεγονότα κλονιστικά του γάμου.

15 Διεξαγωγή δίκης διαζυγίου — Η θέση των διαδίκων κατά την δίκη, η διαγωγή τους και γενικότερα ο χειρισμός της υπόθεσής τους σχετίζεται άμεσα με το βάσιμο του αιτήματος για την διάλυση του γάμου λόγω του αφόρητου της συνέχισής του.

20 Διαδικασία κατά την δίκη — Παράλειψη αντεξέτασης μάρτυρα σχετικά με αμφισβητούμενο ισχυρισμό, ή υποβολή ερωτήσεων στην άλλη πλευρά που υποδηλώνουν αποδοχή του αμφισβητούμένου γεγονότος, ισοδυναμεί με παραδοχή αυτού.

Σε λιγότερο από δύο χρόνια ο γάμος μεταξύ των διαδίκων κατάργησε οριστικά. Ο ενάγων σύζυγος βάσισε την αγωγή του για διαζύγιο αποκλειστικά στον λόγο του ισχυρού κλονισμού της έγγαμης σχέ-

σης σύμφωνα με το άρθρο 111.2B(ζ) του Συντάγματος. Το πρωτό-
 δικο Δικαστήριο βρήκε ότι ο γάμος των διαδίκων είχε καταρρεύσει
 ανεπανόρθωτα, αλλά απόρριψε την αίτηση διότι βρήκε ότι δεν εί-
 χε αποδειχθεί ότι i) ο κλονισμός οφειλόταν σε λόγο που αφορούσε
 το πρόσωπο της εναγόμενης ή και των δύο συζύγων, και ii) ότι, κα- 5
 τὰ συνέπεια η συνέχιση της έγγαμης σχέσης ήταν αφόρητη για τον
 ενάγοντα. Ενώπιον του Δικαστηρίου υπήρξαν ισχυρισμοί και των
 δύο πλευρών για αλληλοϋβρεις και κατηγορίες για εξωσυζυγικές
 σχέσεις με άλλο άτομο, ετεροφυλικές για την εναγόμενη και ομο-
 φυλοφιλικές για τον ενάγοντα. Κατά την αντεξέταση του ενάγο- 10
 ντα δεν αμφισβητήθηκε ο ισχυρισμός του ότι η εναγόμενη τον είχε
 εξυβρίσει με βαριές ύβρεις αποκαλώντας τον “πούστη” και “κο-
 πρόσκυλο”. Επίσης κατά την αντεξέταση του υποβλήθηκε ότι
 όντως ήταν ομοφυλόφιλος. Το πρωτόδικο Δικαστήριο δεν αποδέ- 15
 χθηκε τους ισχυρισμούς του ενάγοντα για τις ύβρεις, και σαν απο-
 τέλεσμα έφτασε στο συμπέρασμα ότι δεν είχε καταδειχθεί λόγος
 κλονιστικός του γάμου που να αφορά το πρόσωπο και των δύο συ-
 ζύγων. Κατ’ έφεση, ο εφεσείων-ενάγων ισχυρίστηκε ότι το εύρημα
 αυτό του πρωτόδικου Δικαστηρίου ήταν ακροσφαλές.

Αποφασίσθηκε ότι:

- 20
- (α) Για την τεκμηρίωση ισχυρού κλονισμού του γάμου βάσει του
 άρθρου 111.2B (ζ) του Συντάγματος, πρέπει να αποδειχθεί ότι
 i) ο γάμος υπέστη ισχυρό κλονισμό, ii) που οφείλεται σε λόγο
 που αφορά το πρόσωπο του εναγομένου ή και των δύο συζύ- 25
 γων, και iii) οι κλονιστικοί λόγοι καθιστούν εξ αντικειμένου
 αφόρητη για τον ενάγοντα την συνέχιση του γάμου.
- (β) Σε περίπτωση που η μαρτυρία αποκαλύπτει κλονιστικούς λό-
 γους που αφορούν τόσο την εναγόμενη όσο και αμφοτέρους
 τους συζύγους, πρέπει να αποφασισθεί, σαν πραγματικό γε- 30
 γονός, ποια ήταν η ουσιαστική αιτία του κλονισμού του γά-
 μου.
- (γ) Βαριές ύβρεις ή κατηγορίες προσβλητικές της προσωπικότη-
 τας και της τιμής και αξιοπρέπειας του ή της συζύγου, ή απο-
 καλυπτικές έλλειψης του προσήκοντος σεβασμού, μπορεί, συ- 35
 νεκτιμούμενες μέσα στο πλέγμα του συνόλου των έγγαμων
 σχέσεων, να θεωρηθούν ως γεγονότα κλονιστικά του γάμου.
- (δ) Η θέση των διαδίκων κατά την δίκη συνεκτιμάται στην αποτί-
 μηση της διαγωγής των συζύγων και στον κλονισμό του γά-
 μου. Η διαγωγή και γενικότερα ο χειρισμός της υπόθεσης του 40
 εναγομένου κατά την δίκη, σχετίζεται άμεσα με το βάσιμο του

αιτήματος για την διάλυση του γάμου λόγω του αφόρητου της συνέχισης του.

- 5 (ε) Στην προκειμένη περίπτωση, η μη αμφοβήτηση κατά την αντεξέταση του ισχυρισμού του ενάγοντα ότι η εναγόμενη τον εξύβριζε ότι ήταν ομοφυλόφιλος, σε συνδυασμό με τον χειρισμό της δίκης εκ μέρους της εναγόμενης και την υποβολή στον ενάγοντα ότι όντως ήταν ομοφυλόφιλος, καθιστούσε το εύρημα του πρωτόδικου Δικαστηρίου ότι η εναγόμενη δεν είχε εξυβρίσει ή κατηγορήσει τον ενάγοντα ότι ήταν ομοφυλόφιλος, ακροσφαλές.
- 10 (στ) Στην προκειμένη περίπτωση είχε καταδειχθεί από την μαρτυρία, ότι ο κλονισμός της έγγαμης σχέσης οφειλόταν σε λόγο που αφορούσε το πρόσωπο και των δύο συζύγων, δηλαδή την αμοιβαία δυσπιστία και περιφρόνηση που ο ένας αισθανόταν προς τον άλλο και που και οι δύο εκδήλωναν με τον πιο υβριστικό τρόπο.
- 15 *Η έφεση επιτράπηκε χωρίς έξοδα. Η αντέφεση απορρίφθηκε χωρίς έξοδα.*

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

Εκκλησία της Κύπρου ν. Βουλής των Αντιπροσώπων, Προσφ. Αρ. 515/89, ημερ 7/2/90.

20 *Α.Π. 281/50.*

Α.Π. 499/60.

Α.Π. 21/66.

Α.Π. 424/50.

Α.Π. 425/53.

25 *Livingstone-Stallard v. Same [1974] 2 All E.R. 766.*

Έφεση.

- 30 Έφεση από τον αιτητή κατά της απόφασης του Οικογενειακού Δικαστηρίου Αμμοχώστου (Αντωνιάδης, Π., Νικολάου Δ/νις, Σεργίδης, Δ.) που δόθηκε στις 13 Νοεμβρίου, 1991 (Αρ. Αίτησης 2/90) με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση του για διάλυση του γάμου του με την καθ' ής η αίτηση.

Φ. Πιττάτζιης, για τον Εφεσείοντα.

Ν. Οικονόμου, για την Εφεσίβλητη.

Cur. adv. vult.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Την απόφαση του Εφετείου θα δώσει ο Δικαστής Γ. Μ. Πικής.

5

ΠΙΚΗΣ, Δ. : Παρά το εύρημα "... ο γάμος των διαδίκων φαίνεται να είναι εκ των πραγμάτων ένας νεκρός γάμος, πράγμα το οποίο παραδέχθησαν και οι δύο σύζυγοι, ...", το Οικογενειακό Δικαστήριο απέρριψε την αγωγή του εφεσείοντα (ενάγοντα) για την ακύρωση του γάμου γιατί δεν απέδειξε -

10

"(α) ότι ο γάμος κλονίσθηκε από λόγο που αφορά το πρόσωπο της Καθ' ής η Αίτηση ή και των δύο συζύγων, και

"(β) ότι βασίμως (δηλαδή όχι μόνον υποκειμενικά αλλά και αντικειμενικά) η διατήρηση του γάμου κατέστη αφόρητη για τον Αιτητή."

15

Ο γάμος των διαδίκων που τελέστηκε στις 20/9/87 κατέρρευσε σε χρονικό διάστημα μικρότερο από δυο χρόνια. Μετά τις 15/3/89, καθένας πήρε ξεχωριστό δρόμο χωρίς καμιά επιθυμία για επιστροφή στα παλιά. Ο εφεσείων (ο σύζυγος) σύναψε σχέσεις με άλλη γυναίκα με την οποία συζεί και απέκτησε παιδί. Οι δρόμοι του ζεύγους χώρισαν ανεπιστρεπτί. Με τη χρήση ιατρικής ορολογίας ο γάμος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως "κλινικά νεκρός": δηλαδή δεν είχε λογική πιθανότητα αναβίωσης. Το εύρημα ότι ο γάμος είναι νεκρός, που δεν αμφισβητείται, αντανακλά την πραγματικότητα. Εντούτοις, το πρωτόδικο Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα με το δικαιολογητικό ότι ο κλονισμός δεν προήλθε από λόγο που προβλέπει το Άρθρο 111.2B(β) του Συντάγματος - όπως διαμορφώθηκε από τον τροποποιητικό του Συντάγματος Νόμο (Ν. 95/89) - [βλ. απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην Υπόθεση Αρ. 515/89 *Αυτοκέφαλη Αγιοτάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου ν. Βουλής των Αντιπροσώπων* - αποφασίστηκε στις 7/2/90 και θα δημοσιευθεί στους τόμους των αποφάσεων (1990) 3 Α.Α.Δ.]. Για τον ίδιο λόγο κριθίκε ότι δεν αποδείχθηκε το αφόρητο της συνέχισης του γάμου.

20

25

30

Ο ισχυρός κλονισμός του γάμου ως λόγος διαζυγίου, στοιχειοθετείται από τις διατάξεις του προαναφερθέντος άρθρου του Συντάγματος, όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 95/89, ως εξής :

35

“(β) όταν αι μεταξύ των συζύγων σχέσεις έχουν κλονισθεί τόσον ισχυρώς από λόγον ο οποίος αφορά το πρόσωπον του εναγομένου ή και των δύο συζύγων, ώστε βασιμίως η εξακολούθησις της εγγάμου σχέσεως να είναι αφόρητος διά τον ενάγοντα· ...”

5 Ο εφεσείων επικαλέσθηκε τον ισχυρό κλονισμό του γάμου ως το μοναδικό έρεισμα για τη διάλυσή του. Το Οικογενειακό Δικαστήριο έκρινε με δυσπιστία τη μαρτυρία του και απέρριψε τον ισχυρισμό του ότι η σύζυγός του τον κατηγορούσε ή τον εξύβριζε, αποκαλώντας τον “πούστη”, όρος συνώνυμος στην καθομιλουμένη με τον όρο “ομοφυλόφιλος”. Έγινε πιστευτή η μαρτυρία της 10 εφεσίβλητης ότι, παρά τις υπόνοιές της ότι ο σύζυγός της ήταν ομοφυλόφιλος, σε καμιά περίπτωση δεν έδωσε έκφραση σ’ αυτές και η άρνησή της ότι χαρακτήρισε το σύζυγό της “πούστη”. Η σύζυγος ισχυρίστηκε ότι ήταν ο εφεσείων ο οποίος την εξύβριζε με 15 τους πιο βαρειούς χαρακτηρισμούς, αποκαλώντας την “πουτάνα”, συνώνυμο στην καθομιλουμένη της λέξης “πόρνη”, κατηγορώντας την συγχρόνως ότι είχε “φίλο”. Το Δικαστήριο δε φαίνεται να έχει διερευνήσει ουσιαστικά κατά πόσο ο κλονισμός του γάμου επήλθε 20 από λόγο που αφορούσε και τους δυο συζύγους και, συγκεκριμένα, από τον εκπεσμό των σχέσεών τους, απόρροια της έλλειψης εμπιστοσύνης και σεβασμού ενός εκάστου των συζύγων στο πρόσωπο του άλλου.

Το εύρημα του πρωτόδικου Δικαστηρίου ότι η εφεσείουσα δεν είχε εξυβρίσει τον εφεσείοντα με τη λέξη “πούστη”, προσβάλλεται 25 ως επισφαλές και αντινομικό προς τη μαρτυρία. Αυτός είναι ο μόνος λόγος έφεσης ο οποίος έχει προωθηθεί και αναπτυχθεί ενώπιόν μας, η θεμελίωση του οποίου μεταβάλλει, όπως υποστηρίχθηκε, το σκηνικό ως προς τα αίτια του κλονισμού του γάμου. Ο δικηγόρος του εφεσείοντα εισηγήθηκε ότι η μαρτυρία αποκαλύπτει 30 αναντίλεκτα ότι όχι μόνο η σύζυγος αποκάλεσε τον εφεσείοντα “πούστη” αλλά και το εννοούσε εφόσον το γεγονός ότι ο σύζυγός της ήταν ομοφυλόφιλος αποτελούσε στεργρά της πεποίθησις.

Η νομολογία του Αρείου Πάγου, ερμηνευτική της έννοιας του ισχυρού κλονισμού, όπως απαντάται στο Άρθρο 1442 του Αστικού Κώδικα της Ελλάδας πριν την τροποποίησή του το 1983, στην οποία έκαμε αναφορά ο δικηγόρος του εφεσείοντα [βλ. Α.Π. 35 281/50, Α.Π. 499/60 και Α.Π. 21/66], καθώς και ελληνικά συγγράμματα επεξηγηματικά της ίδιας έννοιας [βλ. “Το Διαζύγιο” - Ξ. Κ. Παπαρηγοπούλου, σ.54, “Οικογενειακό Δίκαιο”- Γ. Μπαλή, Δεύτερη Έκδοση, σ.209 και “Παραδόσεις Οικογενειακού Δικαίου” Γ. Κουμάντου, Έκδοση 1978, πρώτος Τόμος, σ.259], υποστηρίζουν 40 ότι βαρειές ύβρεις ή κατηγορίες προσβλητικές της προσωπικότη-

τας και της τιμής και αξιοπρέπειας του ή της συζύγου, ή αποκαλυπτικές έλλειψης του προσήκοντος σεβασμού, μπορεί, συνεκτιμώμενες μέσα στο πλέγμα του συνόλου των έγγαμων σχέσεων, να θεωρηθούν ως γεγονότα κλονιστικά του γάμου.

Το Άρθρο 1442 του Αστικού Κώδικα τροποποιήθηκε με το Ν. 1329/1983 και αντικαταστάθηκε με το Άρθρο 1439 του τροποποιημένου Κώδικα. Ο ισχυρός κλονισμός, όπως απαντάται στο Κυπριακό Σύνταγμα μετά την τροποποίησή του, είναι προσαρμοσμένος στις διατάξεις του Άρθρου 1439. Συνεχίζουν όμως οι αποφάσεις του Αρείου Πάγου, προσδιοριστικές κλονιστικών πράξεων, να είναι διαφωτιστικές ως προς τις επιπτώσεις που ενέχουν (οι ύβρεις και η προοβλητική έναντι του άλλου στάση) στη συνοχή του γάμου εφόσον ο ισχυρός κλονισμός του αποτελεί τον άξονα τόσο του Άρθρου 1442 όσο και του Άρθρου 1439 ως λόγος διαζυγίου. 5 10

Ανεξάρτητα από το εύρημα του Οικογενειακού Δικαστηρίου ως προς τη χρήση ή όχι της λέξης "πούστη", η μαρτυρία και των δυο συζύγων έφερε σε φως τη δυσπιστία που διακατείχε ένα έκαστο ως προς την ηθική υπόσταση του άλλου, την οποία δε δίστασαν να διακηρύξουν με τον πιο εμφαντικό τρόπο και κατά τη δίκη. Η δυσπιστία ήταν το απότοκο των υπονοιών που έτρεφε ο ένας για τον άλλο για εξωγαμικές σχέσεις - ομοφυλοφιλικές στην περίπτωση του συζύγου, ετεροφυλικές στην περίπτωση της συζύγου. Χαρακτηριστικό της εξαθλίωσης των σχέσεών τους είναι το γεγονός ότι οι υποψίες τους για εξωγαμικές σχέσεις τόσο του ενός όσο και του άλλου, επικεντρώνονταν στο ίδιο άτομο. 15 20 25

Ο δικηγόρος της εφεσίβλητης υπεστήριξε το επίμαχο εύρημα του πρωτόδικου Δικαστηρίου και την ορθότητα της απόφασης στο σύνολό της. Επίσης επιχειρηματολόγησε υπέρ της αντέφησης που υποβλήθηκε μέσω του υποκατάστατου που προβλέπει η Δ.35 θ.10 για την ανατροπή του μέρους της απόφασης που αφορά τα έξοδα. Η διαταγή για τα έξοδα δεν εδράζεται στο αποτέλεσμα και ούτε παρέχονται λόγοι για την κατάληξη αυτή. Γι' αυτό κάλεσε το Δικαστήριο να προσαρμόσει τη διαταγή προς το αποτέλεσμα. 30

Αναδρομή στη μαρτυρία, όπως αποτυπώνεται στα πρακτικά του Δικαστηρίου, αποκαλύπτει τα ακόλουθα : 35

Στην κυρίως εξέτασή του ο εφεσείων κατέθεσε ότι η σύζυγός του τον εξύβρισε με τις εξής λέξεις: "Φύγε και άφησε με. Είσαι πούστης, είσαι κοπρόσκυλο. Θέλω να ζήσω με τον Φανή." Ο Φανής ήταν ο οικογενειακός φίλος που κέντρισε τις υποψίες των δυο συζύγων. Ο ισχυρισμός του εφεσείοντα ότι η σύζυγός του τον κατηγορήσε ή τον 40

5 εξύβρισε ότι είναι “πούστης”, δεν αμφισβητήθηκε στην αντεξέταση, παράλειψη που υποδηλώνει παραδοχή του ισχυρισμού. Όχι μόνο δεν αμφισβήτησε ότι τον κατηγορήσε ή τον εξύβρισε ότι είναι ομοφυλόφιλος αλλά και ενώπιον του Δικαστηρίου ευθέως η εφεσίβλητη του υπέβαλε, μέσω του δικηγόρου της, ότι όντως είναι ομοφυλόφιλος :

“Ερώτηση : Εγώ σου λέω ότι είχες επανειλημμένα σχέσεις με άλλους άντρες πριν να χωρίσεις την Ανδρονίκη.

Απάντηση : Αρνούμαι και φέρε τους μάρτυρες σου.”

10 Ανάλογη υπήρξε ουσιαστικά η θέση της εφεσίβλητης και στη δική της κατάθεση. Σε ερώτηση του δικηγόρου του εφεσείοντα “Με τον Φανή Θεοφάνους που ερχόταν 2-3 φορές την εβδομάδα στο σπίτι σας ο άνδρας σου είχε ουδέποτε σεξουαλικές επαφές;” αυτή είπε: “Απέφυγε να μου απαντήσει” - απάντηση που υποδηλώνει ότι τον ερώτησε αν είχε ομοφυλοφιλικές σχέσεις με το Φανή. Τις υπόνοιες της εφεσίβλητης ότι ο σύζυγός της είχε ομοφυλοφιλικές σχέσεις, επέτεινε, όπως ανέφερε στη μαρτυρία της, η μείωση της συχνότητας των σεξουαλικών επαφών που ο σύζυγός της επεδίωκε να έχει μαζί της. Ενώ στα πρώτα στάδια του γάμου τους ο σύζυγός της ερχόταν σε συνουσία μαζί της καθημερινά, αργότερα η συχνότητα των σεξουαλικών τους σχέσεων μειώθηκε σε μια φορά τη βδομάδα.

25 Προκύπτει από τα πιο πάνω ότι το εύρημα του Οικογενειακού Δικαστηρίου ότι η εφεσίβλητη δεν κατηγορούσε ή εξύβριζε τον εφεσείοντα με τη λέξη “πούστη”, είναι ακροσφαλές. Η μαρτυρία έφερε σε φως ότι η εφεσίβλητη είχε ισχυρές υπόνοιες ότι ο σύζυγός της ήταν ομοφυλόφιλος, έδωσε έκφραση σ’ αυτές εξυβρίζοντάς τον ότι ήταν “πούστης” και τις επανέλαβε στο Οικογενειακό Δικαστήριο ως βέβαια πεποίθησή της.

30 Η ελληνική νομολογία που επικαλέσθηκε ο δικηγόρος του εφεσείοντα, υποστηρίζει ότι και η θέση των διαδίκων κατά τη δίκη συνεκτιμάται στην αποτίμηση της διαγωγής των συζύγων και στον κλονισμό του γάμου [βλ. Α.Π. 424/50 και Α.Π. 425/53]. Είμαστε της γνώμης ότι η διαγωγή και γενικότερα ο χειρισμός της υπόθεσης του εναγομένου κατά τη δίκη, σχετίζεται άμεσα με το βάσιμο του αιτήματος 35 για τη διάλυση του γάμου λόγω του αφόρητου της συνέχισής του.

Η προσβλητική στάση της εφεσίβλητης έναντι του συζύγου της και η εξύβρισή του με τρόπο που έθιγε την τιμή και την αξιοπρέπειά του, συνιστούσε λόγο κλονιστικό του γάμου. Το θέμα όμως δεν τελειώνει μ’ αυτή τη διαπίστωση ενόψει της μαρτυρίας ότι και η στά-

ση του ιδίου έναντι της συζύγου του ήταν εξίσου υποτιμητική και προσβλητική. Όπου η μαρτυρία αποκαλύπτει λόγους κλονιστικούς του γάμου που αφορούν το πρόσωπο του εναγομένου και παράλληλα λόγους που αφορούν και τους δυο συζύγους, το δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει ως πραγματικό γεγονός κατά πόσο ο κλονισμός του γάμου επήλθε από τις πράξεις της εναγομένης (ή του εναγομένου) ή και των δυο και να καταλογίσει τον κλονισμό στο λόγο εκείνο που επέδρασε αποφασιστικά στην κατάρρευση του γάμου. 5

Για την τεμηρίωση ισχυρού κλονισμού του γάμου βάσει του Άρθρου 111.2B(β) του Συντάγματος, όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 95/89, πρέπει να αποδειχθεί ότι - 10

- (α) Ο γάμος υπέστη ισχυρό κλονισμό. Ισχυρός είναι ο κλονισμός ο οποίος ανασκάπτει το θεμέλιο του γάμου. Ο γάμος θεμελιώνεται στην πίστη των συζύγων στους σκοπούς του γάμου, την προσήλωσή τους στην ευδωσή τους και στον αλληλοσεβασμό των συζύγων. Στη προκειμένη περίπτωση, όπως ορθά κρίθηκε από το πρωτόδικο Δικαστήριο, ο γάμος κλονίστηκε μέχρι την καταβράθρωσή του. 15
- (β) Ο κλονισμός πρέπει να οφείλεται σε λόγο που αφορά το πρόσωπο του εναγομένου ή και των δυο συζύγων. Κλονισμός ο οποίος έχει ως αιτία λόγο που δεν αφορά το πρόσωπο της εναγομένης (ή του εναγομένου), ή και των δυο συζύγων, δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει λόγο διαζυγίου βάσει του Άρθρου 111.2B(β) του Συντάγματος. Όπου η μαρτυρία αποκαλύπτει κλονιστικούς λόγους που αφορούν τόσο την εναγομένη όσο και αμφοτέρους τους συζύγους, πρέπει να αποφασισθεί, ως πραγματικό γεγονός, ποια ήταν η ουσιαστική αιτία του κλονισμού του γάμου. Και 20
- (γ) Το βάσιμο του αιτήματος του ενάγοντα για διαζύγιο είναι αλληλένδετο με τους λόγους του κλονισμού. Οι κλονιστικοί λόγοι πρέπει να καθιστούν εξ αντικειμένου αφόρητη για τον ενάγοντα τη συνέχιση του γάμου. Στην περίπτωση που ο κλονισμός οφείλεται σε λόγους που αφορούν και τους δυο συζύγους, πρέπει να αποφασιστεί αν το πλέγμα των σχέσεων των διαδίκων κατέστη τέτοιο ώστε η εξωκλούυθηση της έγγαμης σχέσης να έχει καταστεί αφόρητη για τον αιτούντα το διαζύγιο. 30 35

Και στην Αγγλία η ανεπανόρθωτη κατάρρευση του γάμου (irretrievable break-down of the marriage), έννοια συναφής προς τον ισχυρό κλονισμό, συνιστά λόγο διαζυγίου. Η κατάρρευση και 40

κατ' επέκταση η έκδοση διαζυγίου, συναρτάται με το εύλογο του αιτήματος ότι η συνέχιση των έγγαμων σχέσεων κατέστη λογικά απαράδεκτη. Το κριτήριο για την αξιολόγηση των αντιδράσεων του ενάγοντα προς το γάμο και το παραδεκτό του αιτήματος για διάλυση, είναι

5 αντικειμενικό και συναρτάται με την κρίση του ορθοφρονούντα (tight thinking) τρίτου. Εκφραστής των αντιδράσεων του συνेतού αυτού ανθρώπου είναι το δικαστήριο [βλ. "Matrimonial Causes Act 1973" - Halsbury's Laws of England, 4th ed., Vol.13, paras. 553, 554, 555, 573 & 574, και *Livingstone-Stallard v. same* [1974] 2 All E.R. 766, 771].

10 Το Άρθρο 21 του περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμου του 1990 (Ν. 23/90), παρέχει ευρείες εξουσίες στο Δευτεροβάθμιο Οικογενειακό Δικαστήριο, ανάλογες με εκείνες που παρέχονται στο Ανώτατο Δικαστήριο στην άσκηση της δευτεροβάθμιας δικαιοδοσίας του βάσει του Άρθρου 25 του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960 (Ν.14/60).

15 Μεταξύ των εξουσιών που παρέχονται σ' αυτό το Δικαστήριο, είναι και η δυνατότητα εξαγωγής των δικών του συμπερασμάτων από τις αποδείξεις που έχουν προσαχθεί. Η μαρτυρία κατέστησε πρόδηλο ότι ο κλονισμός του γάμου επήλθε ως αποτέλεσμα της έλλειψης σεβασμού και από τους δυο συζύγους στους σκοπούς του γάμου. Το στοιχείο της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και αλληλοεκτίμησης εξέλιπε ολοσχερώς: το υποκατέστησε η αμοιβαία δυσπιστία και περιφρόνηση που και οι δυο εκδήλωναν με τον πιο υβριστικό τρόπο.

25 Το συμπέρασμα στο οποίο αγόμεθα είναι ότι ο κλονισμός οφείλεται σε λόγους που αφορούν και τους δυο συζύγους. Ενόψει του δημιουργηθέντος πλέγματος σχέσεων, περιλαμβανομένης και της προσβλητικής στάσης της συζύγου προς το άτομο του συζύγου της, κρίνεται δικαιολογημένο το αίτημα για διάλυση του γάμου. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η συνέχιση των έγγαμων σχέσεων κατέστη αφόρητη για τον εφεσείοντα.

30 Η έφεση επιτρέπεται χωρίς έξοδα.

Η απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου παραμερίζεται και υποκαθίσταται με απόφαση για τη λύση του γάμου λόγω ισχυρού κλονισμού για λόγους που αφορούν και τους δυο συζύγους, βάσει των διατάξεων του Άρθρου 111.2B(β) του Συντάγματος, όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 95/89.

Η αντέφεση επίσης απορρίπτεται χωρίς έξοδα.

*Η έφεση επιτρέπεται χωρίς έξοδα.
Η αντέφεση απορρίπτεται χωρίς έξοδα.*